

طراحی و اعتباربخشی الگوی فعالیت‌های فوق‌برنامه رشته آموزش ابتدایی دانشگاه

فرهنگیان

A Model of Extracurricular Activities in the Field of Primary Education at Teacher Training University

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۱۱/۲۱، تاریخ ارزیابی: ۱۴۰۱/۵/۱۰، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۵/۲۳

 [20.1001.1.25382241.1401.13.25.10.1](https://doi.org/10.25382/241.1401.13.25.10.1)

M.Teimoornia, Dr.M.Emam Jomeh

مهین تیمورنیا^۱، دکتر سیدمحمد رضا امام جمعه^{۲*}

Abstract: The purpose of the present study is to design and validate a model of extracurricular activities in the field of primary education at Teacher Training University. The research method is mixed including qualitative research method (Grounded Theory) that was used to identify extracurricular principles and quantitative method which was used for validation. The statistical population, corpus, sample size and sampling method in the qualitative section include: (1) transformation document; All the provisions related to teacher training and extracurricular transformation document (society is equal to the research sample). (2) Teacher Training University documents; three purposeful documents and (3) comments of the key readers. To this aim, 12 people were selected by purposive sampling method. And in the quantitative part of the group of experts; 14 people were purposefully selected. The data collection tools involved the qualitative section including checklists and semi-structured interviews. The methods employed for analyzing data included open coding, axial coding and selective coding. For content validity, Glaser and Strauss evaluation criteria were used and for increasing the reliability, self-assessment was performed by researchers. A researcher-made questionnaire was used in the accreditation section. The content validity of the questionnaire was confirmed by the tutor and consultants and the reliability coefficient was 0.91 by Cronbach's alphabet method. The obtained quantitative data were analyzed by using descriptive and non-parametric statistics. The findings showed that the extracurricular activities of Teacher Training University have 18 characteristics. After extracting the principles, the dimensions of the extracurricular activities were designed based on Acker's view, and the experts approved the model to a high degree. Based on the results, it was suggested to integrate formal curricula and extracurricular activities in primary education; and part of the design and implementation of activities should be entrusted to student-teachers.

Keywords: model design, extracurricular activity, teacher training, primary education, Teacher Training University

چکیده: هدف پژوهش حاضر طراحی و اعتباربخشی الگوی فعالیت‌های فوق‌برنامه رشته آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان است. روش پژوهش آمیخته می‌باشد؛ برای شناسایی ویژگی‌های فوق‌برنامه از روش تحقیق کیفی مبتنی بر نظریه داده بنیاد و برای اعتباربخشی الگو، از روش کمی استفاده شده است. جامعه مورد بررسی و حجم نمونه در بخش کیفی شامل: (۱) سند تحول و کلیه مفاد مربوط به تربیت معلم و فوق‌برنامه این سند می‌باشد، (۲) اسناد دانشگاه فرهنگیان؛ ۳ سند و (۳) مطلعان کلیدی؛ ۱۲ نفر به صورت هدفمند انتخاب شده‌اند. در بخش کمی؛ از گروه خبرگان به صورت هدفمند ۱۴ نفر، انتخاب شده‌اند. ابزار گردآوری داده‌ها در بخش کیفی شامل: چک لیست و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته بوده و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از رهیافت نظامند: کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی استفاده گردیده است. برای روایی تحلیل محتوا از معیارهای ارزیابی گلیزر و اشتراوس، و برای افزایش پایایی، خودارزیابی توسط پژوهشگر انجام شد. اعتباربخشی الگو از طریق پرسشنامه محقق ساخته انجام گرفته است. روایی محتوایی پرسشنامه، توسط استاد راهنما و مشاوران مورد تایید قرار گرفت و ضریب پایایی به روش الفای کرونباخ ۰/۹۱ بدست آمد. داده‌های کمی، با استفاده از آمار توصیفی و غیرپارامتریک مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد الگوی ارائه شده فعالیت‌های فوق‌برنامه دانشگاه فرهنگیان، دارای ۱۸ ویژگی می‌باشد. پس از استخراج ویژگی‌ها، ده عنصر فعالیت‌های فوق‌برنامه، مبتنی بر دیدگاه آکر، طراحی شد. بر اساس نتایج، پیشنهاد شد برنامه‌های درسی رسمی و فعالیت‌های فوق‌برنامه رشته آموزش ابتدایی در جهت رشد حرفه‌ای دانشجو معلم ادغام گردد؛ و بخشی از طراحی و اجرای فعالیت‌ها به دانشجو معلم محول گردد.

کلمات کلیدی: طراحی الگو، فعالیت فوق‌برنامه، تربیت معلم، آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان.

^۱ دکتری برنامه ریزی درسی، دبیر آموزش و پرورش ناحیه یک خرم آباد. teimoorniam@yahoo.com

^۲ استادیار دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی (نویسنده مسئول). emamjomeh@sru.ac.ir

مقدمه

گاهی مواقع برنامه‌درسی رسمی نمی‌تواند پاسخگوی نیازهای یادگیرندگان باشد؛ بنابراین مراکز آموزشی ساعتی را به برنامه‌های درسی غیررسمی، یعنی فعالیت‌های فوق‌برنامه اختصاص می‌دهند. این فعالیت‌ها به عنوان پلی بین برنامه‌های درسی رسمی و یادگیری‌های واقعی زندگی فراگیران عمل می‌کنند (کِر^۱، ۲۰۰۹). مفهوم فوق‌برنامه^۲ با مفاهیم دیگر از جمله «فعالیت‌های خارج از مدرسه^۳، آموزش در فضای باز^۴، برنامه‌درسی غیررسمی^۵، برنامه مکمل‌درسی^۶ و خارج از کلاس^۷ در ارتباط بوده و در برخی از موارد با آن‌ها همسویی دارد» (فرتویل^۸، به نقل از تیمورنیا، ۱۳۹۰، ص ۲۲). علاوه بر این در نظام آموزشی ایران با مفاهیمی همچون فعالیت‌های تربیتی، امورتربیتی، پرورشی، فرهنگی- اجتماعی، برنامه‌درسی غیرتجویزی (انتخابی، اختیاری) و... همراه است. در یک تقسیم‌بندی فعالیت‌های فوق‌برنامه، در پنج شکل دانش و مهارت‌های علمی، صلاحیت‌های عملی، مهارت‌های بین فردی و فعالیت‌های انسان دوستانه سازماندهی می‌شوند (فریرا و همکاران^۹، ۲۰۱۸). پوزنر^{۱۰} پنجمین نوع برنامه‌درسی را، برنامه‌درسی فوق‌برنامه معرفی می‌کند (فتحی واجارگاه، ۱۳۸۶) و بسیاری از پژوهشگران، برای طراحی فعالیت‌های فوق‌برنامه از الگوهای برنامه‌درسی پیروی نموده‌اند (نادری، ۱۳۹۲)، (درزی رامندی، ۱۳۹۸) و (اسدزاده، ۱۳۹۹). پژوهش‌ها نشان می‌دهد که مشارکت در فعالیت‌های فوق‌برنامه بر رشد یادگیرنده تاثیر می‌گذارد و به فرد کمک می‌کند تا بتواند دنیای خود را تغییر دهد، شرکت در این فعالیت‌ها درک متقابل دیگران، در اجتماع (روکهل^{۱۱}، ۲۰۱۲)، ارزش همکاری و کار گروهی، مسئولیت- پذیری گروهی و فردی (گونزالس^{۱۲}، ۲۰۱۶) و گرایش و احساس تعلق بیشتر به گروه‌های اجتماعی همسالان را افزایش می‌دهد (دیارمن^{۱۳}، ۲۰۱۷). این فعالیت‌ها، مهارت‌های فراگیران را در حل مسائل دنیای واقعی تقویت می‌کند (دیک^{۱۴}، ۲۰۱۰). از دیگر مزایای مشارکت در

- 1 - Kerr
- 2- Extracurricular
- 3- out of school activities
- 4- open door education
- 5 -Informal curriculum
- 6- co-curriculum
- 7- extera- class
- 8- Fretwell
- 9 - Ferreira
- 10 - Posner
- 11 -Rockholt
- 12 -Gonzales
- 13 -Dearman
- 14 -Dick

طراحی و اعتباربخشی الگوی فعالیت های فوق برنامه رشته...

فعالیت های فوق برنامه ایجاد روابط دوستانه، بهبود مهارت های اجتماعی، رشد مهارت های حرفه-ای، پرورش استدلال، توجه به علائق شخصی و رشد خود رهبری است (سالیوان^۱، ۲۰۱۸) (هالوو^۲، ۲۰۱۷). ارائه فعالیت های فوق برنامه متنوع، توسط کارکنان مراکز آموزشی، موجب افزایش موفقیت و اعتماد به نفس یادگیرندگان می شود (هاوارد و زیومک دایگل^۳، ۲۰۰۹) (فریرا و همکاران، ۲۰۱۸). از این رو فوائد بسیار فعالیت های فوق برنامه باعث می شود مراکز آموزشی فرصت های بیشتری را، برای مشارکت فراگیران در این فعالیت ها فراهم سازند (استرنز^۴، ۲۰۰۹) (ویلیامز و بارنز^۵، ۲۰۱۴).

از سوی دیگر صاحب نظران معتقدند بهبود کیفیت آموزش، در گرو اصلاح اساسی در کیفیت حرفه ای معلمان است (هالینس^۶، ۲۰۱۱)، قرن بیست و یکم، نیازمند آموزش نو و نقش تازه ای معلم است، لذا ایجاد تغییر در نظام تعلیم و تربیت معلمان، از طریق تغییر در برنامه های-درسی تربیت معلم ضروری است (مهرمحمدی، ۱۳۹۲). آماده سازی و مجهز کردن معلمان به مهارت های حرفه ای، از اصلی ترین وظایف مراکز تربیت معلم است، حرفه ای معلمی، دارای دو بعد دانش و تجربه است؛ دانش ها را از طریق مشاهدات یا مطالعه می توان به دست آورد، اما تا این دانش به مرحله تجربه و عمل در نیامده باشد؛ کارآئی لازم را نخواهد داشت (زمانی، ۱۳۹۰). به همین دلیل در آموزش دانشجو معلمان، یکی از زمینه هایی که می توان دانش و عمل را به هم نزدیک کرد، عرصه ای فعالیت های فوق برنامه است. بدیهی است، شرکت در فعالیت های فوق برنامه می تواند یادگیری را اثربخش سازد و فرایند آموزش را کارآمدتر سازد؛ اما آشکار است به ثمر نشستن هرگونه مشارکت در فعالیت های فوق برنامه، بستگی به اندیشه ها و کنش های معلمان دارد (سمولاک و لوین^۷، ۲۰۰۱). معلمان هنگامی می توانند در راستای مشارکت فعالیت های فوق برنامه در مدرسه گام بردارند که خود از مهارت و تجربه کافی برخوردار باشند. با وجود درک این ضرورت، پژوهش ها نشان می دهند که در برنامه های درسی تربیت معلم، فعالیت های فوق برنامه جایگاه چندانی محکمی ندارند و بسیاری از معلمان در حالی روانه کلاس می شوند که از مهارت و تجربه کافی در این زمینه برخوردار نیستند (پیترسون و کوپر^۸، ۲۰۰۱). نظرسنجی از معلمان و فارغ التحصیلان نشان می دهد که آموزش معلمان پیش از خدمت، به اندازه ای کافی آنان را آماده-

---

1 - Sullivan

2 - Holloway

3 - Howard & Ziomek-Daigle

4 - Stearns

5 - Williams & Barnes

6 - Hollins

7 - Smolak , Levine

8 -Peterson, Cooper

ی آموزش واقعی نمی‌سازد؛ اغلب معلمان معتقدند شرایط در مدرسه درگیر شدن به صورت عملی، واقعی و فوری را می‌طلبد، در حالی که دانشگاه، اغلب زمینه‌های نظری، کلی و دور دست را ارائه می‌کند (نایلور^۱ و کامپل^۲، ۲۰۱۵). با این حال، تغییر در نقش معلمان، منجر به تغییر در برنامه‌های درسی نظام‌های آموزشی معلمان شده است. به عنوان مثال، اکثر کشورهای پیشرفته مدت زمان برنامه‌های آموزش معلمان را افزایش داده و برنامه‌های کارآموزی و عملی بیشتری را برای معلمان پیش‌بینی کرده‌اند (اتحادیه اروپا، ۲۰۱۸). با توجه به اینکه دانشگاه فرهنگیان وظیفه دارد معلمان شایسته و به روز تربیت کند، یکی از چالش‌های پیش روی دست‌اندرکاران این دانشگاه، نادیده گرفتن نقش فعالیت‌های فوق‌برنامه در آموزش دانشجو معلمان است (موسی-پور میاندھی، پیرو نذیری و گلین مقدم، ۱۳۹۶). به نظر می‌رسد معلمان ایرانی نمی‌توانند به خوبی از عهده‌ی اجرای فعالیت‌های فوق‌برنامه در مدارس برآیند زیرا در مورد نقش و اهمیت فعالیت‌های فوق‌برنامه، آموزش کافی ندیده‌اند (تیمورنیا، ۱۳۹۰). تعیین اهداف، سازماندهی، برنامه‌ریزی، اجرای فعالیت‌های فوق‌برنامه از وظایف معاونت فرهنگی و اجتماعی دانشگاه فرهنگیان می‌باشد. این معاونت مشکلات و چالش‌های فعالیت‌های فوق‌برنامه دانشگاه را در: (۱) نگرش‌های ناهمخوان (۲) مشارکت نابسندسته استادان، کارکنان و دانشجویان در فعالیت‌های فوق‌برنامه (۳) غلبه فعالیت‌های آموزشی بر فعالیت (۴) عدم احتساب فعالیت‌های فوق‌برنامه در صلاحیت‌های حرفه‌ای دانشجو معلمان، می‌داند (معاونت فرهنگی و اجتماعی، ۱۳۹۶). در برنامه راهبردی دانشگاه فرهنگیان در افق چشم انداز ۱۴۰۴، مولفه‌های ایفای نقش اعضای هیأت علمی در فعالیت‌های فوق‌برنامه و نسبت دانشجویان فعال در این فعالیت‌ها بررسی شده است:

جدول (۱) نشانگرهای کلیدی تحقق اهداف و آرمان‌های دانشگاه فرهنگیان در افق چشم انداز ۱۴۰۰

عنوان نشانگر	سال پایه	چشم انداز
	۱۳۹۵	۱۴۰۰
درصد ایفای نقش اعضای هیأت علمی در فعالیت‌های فوق-برنامه	کمتر از ۱٪	۸۰٪
نسبت دانشجویان فعال در فعالیت‌های فوق‌برنامه به کل دانشجویان	۱۲٪	۷۰٪

(برنامه راهبردی دانشگاه فرهنگیان در افق چشم انداز ۱۴۰۴، دانشگاه فرهنگیان، ۱۳۹۵، صص ۳۷-۳۶)

^۱ - Naylor

^۲ - Campbell

همچنان که در جدول (۱) مشاهده می شود؛ درصد ایفای نقش اعضای هیأت علمی در فعالیت های فوق برنامه (کمتر از ۱٪) نشان دهنده ی مشارکت بسیار پایین مدرسان، در انجام فعالیت های فوق برنامه تربیت معلم می باشد؛ مدرسان به این نوع برنامه ها نگاه مثبت ندارند و برای مشارکت در این نوع فعالیت ها، تمایل کمی دارند. همچنین نسبت دانشجویان فعال در فعالیت های فوق برنامه به کل دانشجویان (۱۲٪) نشانه تمایل کم و مشارکت پایین دانشجویان در فعالیت ها می باشد. براساس سند تحول بنیادین (۱۳۹۰)، بدلیل اینکه در دانشگاه فرهنگیان به آموزش های تخصصی، حرفه ای و شغلی پرداخته می شود، فعالیت های فوق برنامه یعنی بخش نیمه تجویزی (انتخابی) و غیرتجویزی (اختیاری) هم پررنگ تر خواهد شد اما بررسی وضعیت موجود برنامه های درسی دانشگاه فرهنگیان، نشان می دهد تعداد دروس نیمه تجویزی و غیرتجویزی، تنها ۲ واحد می باشد.

جدول (۲) تعداد واحدهای درسی کارشناسی پیوسته آموزش ابتدایی

نوع درس	عمومی	تربیت اسلامی	تربیتی تخصصی الزامی	انتخابی	جمع
تعداد واحد	۲۷	۱۵	۱۸	۲	۱۵۰

(دانشگاه فرهنگیان، معاونت آموزشی و تحصیلات تکمیلی، ۱۳۹۵، ص ۵)

متأسفانه میزان توجه و اهمیت به آموزش فعالیت های فوق برنامه در برنامه های درسی تخصصی الزامی رشته آموزش ابتدایی هم از وضعیت مناسبی برخوردار نیست و واحد درسی آشنایی با طراحی فعالیت های فوق برنامه، در دروس تخصصی دانشجویان رشته آموزش ابتدایی گنجانده نشده است (برنامه درسی دوره کارشناسی پیوسته رشته آموزش ابتدایی، ۱۳۹۵). بطور حتم اگر فعالیت های فوق برنامه تربیت معلم به گونه ای طراحی و سازماندهی شوند که فرصت هایی برای کسب دانش، مهارت و نگرش در دانشجویان فراهم سازد؛ قابلیت ها و شایستگی های لازم برای رویارویی با چالش های فرارو در کلاس درس، در آنان به وجود خواهد آمد؛ لذا دانشجویان رشته آموزش ابتدایی - بدلیل اینکه هنگام ورود به مدارس، مسئولیت تدریس بیشتر ساعات درسی را در دوره ابتدایی برعهده دارند - علاوه بر داشتن مهارت های تدریس، لازم است مهارت های طراحی، اجرا، سازماندهی و ارزشیابی فعالیت های فوق برنامه را کسب نمایند.

تا زمان نگارش پژوهش حاضر، در حوزه ی مطالعات برنامه درسی تربیت معلم، مطالعه روشمند و منتشر شده ی رسمی برای طراحی فعالیت های فوق برنامه تربیت معلم پیدا نشد، اگرچه آثاری، نزدیک به بحث بوده و در مقام تایید یافته ها قابلیت استناد دارند، از جمله:

پژوهش فریرا (۲۰۱۸) بیانگر آن است که فعالیتهای فوق برنامه در مراکز آموزشی باعث افزایش مهارت‌های فنی در یادگیرندگان می‌شود. زملیانسکایا (۲۰۲۰) ضمن تاکید بر اهمیت وجود فعالیتهای فوق برنامه در برنامه‌های آموزشی؛ الگویی شامل اهداف، راهبردهای طراحی، انتخاب محتوا، قالب ها و روش های اجرایی را، طراحی کرده است. موسی پور، فلاحتی و مزینانی (۱۳۹۶)، کارکردهای برنامه‌درسی غیررسمی را در سه طبقه روحی - روانی؛ کارکردهای دانشی- نگرشی؛ عملی- رفتاری، جای داده‌اند و معتقدند دانشجو معلمان فعال در این برنامه‌ها، توانمندی لازم برای تحقق کارکردهای یاد شده را به شیوه‌های مستقیم و غیرمستقیم دریافت و تجربه می‌کنند. موسی پور میاندهی، پیرو نذیری و گلین مقدم (۱۳۹۷) در مقاله‌ای تطبیقی نشان دادند که کارکردهای گوناگون این فعالیتهای در کشورهای منتخب متوجه اموری همچون هویت فرهنگی، انسجام اجتماعی، و توسعه حرفه‌ای است. پژوهش شمس‌الدینی مطلق و اسمی (۱۳۹۵) نشان می‌دهد؛ معلمان بیشترین ظرفیتهای فوق برنامه را در فعالیتهای پرورشی، یادگیری و تربیت‌بدنی دارند. صادقی (۱۳۹۴) در پژوهش خود، به تعیین اصول و تدوین سیاست‌های کلی فعالیتهای فوق برنامه در مدارس و مراکز آموزش عالی ایران پرداخت و به ۲۲ اصل، دست یافته است. قورچیان، امیریان‌زاده و جعفری (۱۳۹۰) به این نتیجه رسیده‌اند که انجمن‌های دانشجویی توانمندی‌های فردی، گروهی و اجتماعی دانشجویان را در ۲۱ محور تقویت می‌نماید. درزی رامندی (۱۳۹۸) و اسدزاده (۱۳۹۹) الگوی‌های برنامه‌درسی مبتنی بر فعالیتهای فوق برنامه دوره ابتدایی با تکیه بر عنصر هدف، محتوا، فعالیتهای یادگیری و ارزشیابی طراحی نموده‌اند. براساس مطالب گفته شده، این پرسش پیش می‌آید که طراحی الگوی فعالیتهای فوق برنامه دانشجومعلمان رشته آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، از چه ویژگی‌هایی برخوردار است؟

روش پژوهش

با توجه به هدف تحقیق که به بررسی و شناسایی ویژگی‌های عناصر فعالیتهای فوق برنامه برای رشته آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان می‌پردازد، پژوهشگر از روش تحقیق کیفی مبتنی بر «نظریه داده بنیاد»^۱ برای شناسایی ویژگی‌های فعالیتهای فوق برنامه و از روش کمی (پیمایشی) برای اعتباربخشی برنامه‌ی طراحی شده، استفاده نمود. در روش نظریه داده بنیاد، پژوهشگر مصاحبه‌ها، مشاهدات و یا متون را از طریق تحلیل محتوا، مورد واکاوی، تحلیل و تلخیص قرار می‌دهد و پس از طبقه‌بندی و ارتباط برقرار کردن بین طبقات، به چارچوب مفهومی یا نظریه دست می‌یابد (مومنی‌راد و همکاران، ۱۳۹۲). در پژوهش حاضر نیز پژوهشگر به دنبال

^۱-Grounded Theory

طراحی و اعتباربخشی الگوی فعالیت های فوق برنامه رشته...

چارچوب مفهومی ویژگی های فعالیت های فوق برنامه تربیت معلم می باشد تا از این طریق، عناصر فعالیت های فوق برنامه تربیت معلم را طراحی نماید؛ بنابراین از روش نظریه داده بنیاد از نوع رویکرد نظامند اشتراوس و کوربین^۱ (۱۹۹۸)، استفاده شده است. بر این اساس جامعه مورد بررسی پژوهش در بخش کیفی، از سه قسمت تشکیل شده است: (۱) سند مبانی نظری تحول بنیادین نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران^۲، (۲) اسناد دانشگاه فرهنگیان، (۳) نظرات متخصصان برنامه درسی و کارشناسان تربیت معلم و فوق برنامه (مطالعات کلیدی)، و در بخش کمی، گروه خبرگان و متخصصان تربیت معلم، برنامه درسی و فوق برنامه تشکیل دادند. بر اساس جامعه مورد نظر، حجم نمونه پژوهش و روش نمونه گیری در هر نمونه به شرح زیر می باشد:

سند تحول: کلیه مفاد مربوط به تربیت معلم و فوق برنامه سند تحول مورد تحلیل قرار گرفت (جامعه با نمونه تحقیق برابر است). **اسناد دانشگاه فرهنگیان:** به روش نمونه گیری هدفمند تعداد ۳ سند، مربوط به دانشگاه فرهنگیان که اهمیت و ارتباط بیشتری با فوق برنامه تربیت معلم داشت، شامل: برنامه راهبردی دانشگاه فرهنگیان در افق چشم انداز ۱۴۰۴، اساسنامه دانشگاه فرهنگیان (۱۳۹۱)، و مجموعه راهنمای برنامه ریزی فرهنگی و اجتماعی دانشگاه فرهنگیان (۱۳۹۶)، انتخاب و تحلیل محتوا شدند. **مطالعات کلیدی:** به روش نمونه گیری هدفمند، ۱۲ نفر انتخاب شدند. در **بخش کمی** برای اعتباربخشی از روش بررسی نظر خبرگان، یعنی مراجعه به آرای متخصصان و صاحب نظران، استفاده شد. این گروه، متشکل از ۱۴ نفر از متخصصان و صاحب نظرانی بود که با سه ملاک آشنایی با حوزه تربیت معلم، آشنایی با برنامه درسی و فعالیت های فوق برنامه، به صورت هدفمند انتخاب شدند.

ابزار گردآوری اطلاعات پژوهش در بخش کیفی شامل: چک لیست تحلیل محتوا برای سند تحول و اسناد دانشگاه فرهنگیان، و مصاحبه های نیمه ساختاریافته برای بررسی نظر مطالعات کلیدی بود. به منظور پی بردن به معانی و مضامین نهفته در داده ها، از رهیافت استقرایی اشتراوس و کوربین - کدگذاری باز، محوری و انتخابی - استفاده شد، زیرا این روش ساختاریافته است و به الگویی قابل آزمون می انجامد. برای روایی در بخش تحلیل محتوا از معیارهای ارزیابی گلینز و اشتراوس^۳ شامل تطبیق، قابلیت فهم، قابلیت تعمیم، کنترل استفاده شد (بارکر و رافی^۴، ۱۹۹۷) و برای افزایش پایایی، خودارزیابی توسط پژوهشگر انجام شد. در بخش اعتباربخشی الگو،

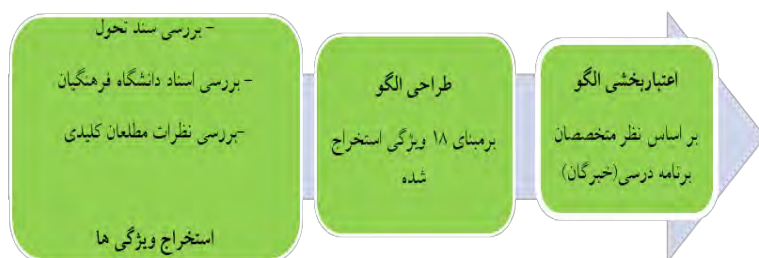
^۱- Strauss & Corbin

^۲- برای اختصار از این پس با عنوان سند تحول آورده می شود.

^۳- Glaser & Strauss

^۴- Parker & Roffey

پژوهشگر به طراحی پرسشنامه باز و بسته پاسخ محقق ساخته اقدام نمود. روایی محتوایی پرسشنامه، توسط استاد راهنما و مشاوران مورد تایید قرار گرفت. ضریب پایایی پرسشنامه به روش الفای کرونباخ ۰/۹۱ بدست آمد که قابل قبول می‌باشد. داده‌های کمی بدست آمده از پرسشنامه مذکور، با استفاده از ضریب توافقی کندال که در زمره روش‌های آماری غیرپارامتریک است و نیز از آمار توصیفی (فراوانی، درصد و درصد تراکمی) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند.

شکل (۱) فرایند طراحی و اعتباربخشی الگوی فعالیت‌های فوق برنامه رشته آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان

یافته‌های پژوهش

ویژگی‌های فعالیت‌های فوق برنامه بر اساس سند تحول، اسناد دانشگاه فرهنگیان

و مطلعان کلیدی کدامند؟

استخراج ویژگی^۱؛ فرایندی است که در آن با انجام عملیات بر روی داده‌ها، خصوصیات بارز و تعیین‌کننده هر برنامه مشخص می‌شود و یکی از فرایندهای اساسی و مهم است که بینش عمیقی را برای محققان فراهم می‌سازد (دیشاول، سانگوان و کومار^۲، ۲۰۱۹). در این پژوهش ویژگی‌ها، خصوصیتی هستند که به عنوان معیار انجام فعالیت‌های فوق برنامه، مورد توجه قرار می‌گیرند و از منابع سند تحول، اسناد دانشگاه فرهنگیان و نظر متخصصان (مطلعان کلیدی) استخراج گردیده‌اند تا در چگونگی طراحی فعالیت‌های فوق برنامه‌ی رشته آموزش ابتدایی، به عنوان معیار و راهنما قرار گیرند.

در جدول ۳ مراحل تجزیه و تحلیل داده‌ها و ویژگی‌های تدوین شده از منابع مورد بررسی،

ارائه شده است:

¹ -Feature extraction

² - Deshwal , Sangwan & Kumar

طراحی و اعتباربخشی الگوی فعالیت های فوق برنامه رشته...

جدول (۳): مراحل تجزیه و تحلیل داده‌ها و تدوین ویژگی‌های فعالیت‌های فوق‌برنامه رشته

آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری منابع		
ویژگی‌نهایی فعالیت‌های فوق‌برنامه تربیت معلم	سند تحول	اسناد دانشگاه فرهنگیان	نظر متخصصان
پرورش انسان متعادل و رشد همه‌جانبه (دستیابی به حیات طیبه)	- تحقق مراتبی از حیات طیبه؛ - توجه به رشد همه جانبه؛	- دستیابی به حیات طیبه در ابعاد فردی و اجتماعی؛ - تربیت معلمانی متعهد، معتقد به مبانی دینی و ارزش‌های اسلامی و انقلابی - رشد متوازن و همه‌جانبه شخصیت مخاطبان (معنویت، عدالت، آزاداندیشی، تقوا)؛	- دستیابی به حیات طیبه - همه‌جانبه‌نگری (رشد همه‌جانبه استعدادهای فطری و طبیعی) - ایجاد تعادل در امیال و عواطف
گسترش و ترویج سبک زندگی اسلامی، ایرانی و نهادینه‌سازی ارزش‌های انسانی	توجه به مسائل دینی و ارزشی	گسترش و ترویج سبک زندگی اسلامی-ایرانی	- توجه به نظام معیار اسلامی
تکمیل هویت مشترک (انسانی، اسلامی و ایرانی)	دستیابی به صفات معلمی (دینداری، امانتداری، میهن پرستی و...) از طریق برنامه‌های غیررسمی و فوق برنامه؛	زمینه‌سازی برای تعالی و کسب شایستگی‌های عمومی دانشجو معلمان و اعتلای علمی، معنوی، هنری و ادبی آنان با تأکید بر ساحت‌های ششگانه تربیتی؛ - تربیت دانش‌آموختگان برخوردار از شایستگی‌های عام (اسلامی، انقلابی، ایرانی و انسانی). - تقویت هویت ملی (تقویت و تعمیق هویت انسانی، اسلامی، انقلابی و ایرانی دانشجو معلمان)	تکمیل هویت مشترک (انسانی، اسلامی و ایرانی)
تکمیل هویت تخصصی و حرفه‌ای	برجسته بودن برخی صفات و ویژگی‌ها در معلم دوره ابتدایی؛	- تکمیل هویت تخصصی و حرفه‌ای - زمینه‌سازی برای تعالی و کسب	تکمیل هویت تخصصی و حرفه‌ای

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری منابع		
	سند تحول	اسناد دانشگاه فرهنگیان	نظر متخصصان
ویژگی نهایی فعالیت- های فوق برنامه تربیت معلم	<p>آگاهی از رشد کودکان؛ نقش تعلیم دهندگی؛ توانایی ایجاد فرصت‌های متنوع تربیتی؛ شناخت و آشنایی با نیازها و علائق کودکان، کسب شایستگی‌های هنری شامل آشنایی با موسیقی، خوشنویسی، نقاشی، تئاتر و ... قصه‌گویی، شعرخوانی، بازی؛ مهارت‌آموزی؛ آشنایی با انواع رشته‌های هنری مانند عروسک‌سازی، خیاطی، مجسمه- سازی، آواز و موسیقی.</p>	<p>شایستگی‌های حرفه‌ای دانشجو معلمان و اعتلای علمی، معنوی، هنری و ادبی آنان با تأکید بر ساحت‌های ششگانه تربیتی؛</p>	
داوطلبانه و اختیاری	انتخاب و اختیار در فعالیت‌ها و برنامه‌ها	داوطلبانه	انتخاب اختیاری و داوطلبانه
همسو و مکمل برنامه- های درسی الزامی . یکپارچه نگری و تلفیق با برنامه‌های	تلفیق برنامه‌ها	-یکپارچگی و انسجام برنامه‌ها -پرهیز از ناهمسازی فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی با عناصر برنامه‌های درسی رسمی	-همسو و مکمل برنامه‌های درسی الزامی -یکپارچه نگری و

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری منابع		
ویژگی نهایی فعالیت- های فوق برنامه تربیت معلم	سند تحول	اسناد دانشگاه فرهنگیان	نظر متخصصان
درسی		- هماهنگ ساختن فعالیت های فوق برنامه با برنامه درسی رسمی.	تلفیق با برنامه های درسی
تنوع فعالیت ها	-تدارک فرصت های متنوع با توجه به تفاوت های فردی؛- بهره گیری از فرصت- های سال تحصیلی پنجره فرهنگی، اوقات فراغت خوابگاه ها؛ -تشکل- های دانشجویی، انجمن های علمی، کانون های فرهنگی- اجتماعی و نشریات دانشجویی	استفاده از روش های متنوع جامعه پذیری با سازماندهی و گسترش فعالیت های جمعی دانشجویی (کانون ها، انجمن ها و...)	تنوع در فرصت های تربیتی
توجه به نیازهای ویژه و تفاوت های فردی و استعدادهای مختلف	توجه به تفاوت های فردی، توجه به علائق شخصی و اجتماعی دانشجو	شناسایی دانشجو معلمان علاقمند به فعالیت های فرهنگی و اجتماعی و ایجاد بسترهای لازم برای ارتقای دانش، بینش و مهارت های آنان؛	توجه به نیازهای ویژه و تفاوت ها فردی و استعدادهای مختلف
-همکاری با سازمان ها و جوامع محلی ملی و بین المللی همکاری با خانواده ها همکاری با همکاران	مشارکت سازمان ها و نهادهای غیردولتی	-زمینه سازی برای مواجهه قانونی، انتقادی، آزاد اندیشانه، خردورزانه، مسئولانه با موضوعات و مسائل متنوع فرهنگی، اجتماعی و سیاسی -توسعه و تقویت همکاری ها و مشارکت فرهنگی و اجتماعی با سایر دانشگاه ها	-استفاده از موقعیت های موجود در جامعه -همکاری با سازمان ها و جوامع محلی ملی -همکاری با خانواده ها

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری منابع		
ویژگی نهایی فعالیت- های فوق برنامه تربیت معلم	سند تحول	اسناد دانشگاه فرهنگیان	نظر متخصصان
		-مدیریت منابع محلی -ایجاد فضای همدلی، هم افزایی، تعامل فرهنگی و اجتماعی و تبادل دانش و مهارت بین دانشجو معلمان	- معلم مشارکت جو در عرصه علمی و انتقال تجربیات در سطوح مختلف (مدرسه، محلی، ملی و بین المللی)
انعطاف پذیری، موقعیت مداری، انطباق با تغییرات و تحولات در سطوح جهانی تا محلی	-طراحی برنامه های درسی و فوق برنامه به صورت حرکت رفت و برگشت؛ -انعطاف پذیری، موقعیت مداری،	انعطاف پذیری	موقعیت محوری، منعطف، انطباق با تغییرات و تحولات در سطوح جهانی تا محلی
تمرکز زدایی	-حرکت به سوی نیمه متمرکز شدن -تعامل فعالانه بین مستولان و دانشجویان؛	استفاده از خرد جمعی در تصمیم سازی ها و تصمیم گیری ها از طریق فعال سازی شورای فرهنگی و اجتماعی استان؛	تمرکز زدایی و آزادسازی برنامه ها؛ فراهم نمودن فرصت های عمل آزادانه و خلاقانه برای مربیان در ارائه ی برنامه های تربیتی،
تجربه در محیط واقعی	-تجربه در محیط واقعی	-انجام فعالیتهایی عملی در محیط	-برنامه هایی مبتنی بر تجربیات عملی و موقعیت های واقعی؛ کسب تجارب واقعی
آموزش و آماده سازی معلمان	-معلم به عنوان طراح و برنامه ریز؛	-دسترسی به انواع فرصت های یادگیری در جهت کسب	-آموزش به معلمان برای انجام فعالیت

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری منابع		
ویژگی نهایی فعالیت- های فوق برنامه تربیت معلم	سند تحول	اسناد دانشگاه فرهنگیان	نظرمتخصصان
	-ارائه‌ی دروس آشنایی با طراحی، سازماندهی، اجرا و ارزشیابی فعالیت‌های فوق برنامه معلم به عنوان الگو و راهنما	شایستگی‌های انتخابی و اختیاری مبتنی بر علائق و استعدادها -غنی سازی صلاحیت‌های حرفه- ای اعضای هیأت علمی و غیر هیأت علمی در حوزه فرهنگی و اجتماعی؛	فوق برنامه؛ -تخصص معلمان در انجام امورفوق برنامه وآماده سازی؛ -سازمان دهنده فرصت‌های تربیتی متنوع؛
مواجهه فکورانه، خلاقانه و هنرمندانه در فعالیت فوق برنامه؛	-توجه به علایق شخصی و اجتماعی دانشجو -مواجهه فکورانه، خلاقانه و هنرمندانه در فعالیت فوق برنامه؛	-نهادینه سازی رویکرد معلم پژوهنده (فکور) در فرآیندهای آموزشی دانشگاه؛ -نوآوری و تحول ساختار و فعالیت‌ها	-عمل فکورانه -خردورزی؛ تأمل و ژرفاندیشی؛ فکور
توجه به امکانات، تجهیز منابع و امکانات	-وجود امکانات و تجهیزات در تربیت معلم	-فراگیر شدن فضای فرهنگی - اجتماعی و تربیتی در کلیه شئون، بخش‌ها و فرآیندهای دانشگاه، - ارتقای کیفیت زیباشناختی محیط‌های یادگیری با استفاده از مضامین دینی، علمی و ادبی مرتبط با شایستگی‌های معلمی	-توجه به امکانات، تجهیز منابع و امکانات
ارزشیابی فرایندی، غیررسمی و درونی	-ارائه‌ی گواهینامه مهارت	-پیش بینی امکان ارزشیابی مستمر از آثار و نتایج مترتب بر برنامه‌ها	-ارزشیابی فرایندی، غیررسمی و درونی
توجه به مشارکت در فعالیت‌های فوق برنامه در کارورزی	-توجه به مشارکت در فعالیت‌های فوق برنامه در کارورزی	-ورود هر چه گسترده‌تر به فعالیت‌های مدرسه‌ای (کارورزی) برای کسب، تثبیت و ارتقاء شایستگی‌های حرفه ای	-مشارکت در فرایند برنامه ریزی درسی

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری منابع		
	سند تحول	اسناد دانشگاه فرهنگیان	نظر متخصصان
ویژگی‌های فعالیت‌های فوق‌برنامه تربیت معلم			
ایجاد محیط ایمن	جو ایمن و تعاملات معنوی؛	-برخورداری از محیطی آراسته، زیبا و پاکیزه در ابعاد انسانی و فیزیکی؛ -شناخت امکانات موجود و ایجاد بهره‌مندی از آن‌ها در جهت ارتقاء سطح علمی و فرهنگی دانشجویان؛	-زمینه‌سازی ایجاد نشاط و شادابی؛ -تقویت سلامت؛ -لحاظ نمودن عناصر هنری در دانشگاه - طراحی فضاهای مناسب و ایمن

با تحلیل مقایسه‌ای داده‌ها در جدول (۳)، ویژگی‌های فعالیت‌های فوق‌برنامه برای رشته آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان تدوین گردید:

- ۱- پرورش انسان متعادل و رشد همه‌جانبه (دستیابی به حیات طیبه)
- ۲- گسترش و ترویج سبک زندگی اسلامی- ایرانی و نهادینه‌سازی ارزش‌های انسانی
- ۳- تکمیل هویت مشترک (انسانی، اسلامی و ایرانی)
- ۴- تکمیل هویت تخصصی و حرفه‌ای
- ۵- داوطلبانه و اختیاری
- ۶- تنوع فعالیت‌ها
- ۷- توجه به نیازهای ویژه و تفاوت‌های فردی و استعداد‌های مختلف
- ۸- تجربه در محیط واقعی
- ۹- همسو و مکمل برنامه‌های درسی الزامی؛ یکپارچه‌نگری و تلفیق با برنامه‌های درسی
- ۱۰- همکاری با سازمان‌ها و جوامع محلی ملی، همکاری با خانواده‌ها، همکاری با همکاران
- ۱۱- انعطاف‌پذیری، موقعیت‌مداری؛ نطباق با تغییرات و تحولات در سطوح جهانی تا محلی
- ۱۲- تمرکز زدایی
- ۱۳- آموزش و آماده‌سازی معلمان
- ۱۴- توجه به مشارکت در فعالیت‌های فوق‌برنامه در کارورزی
- ۱۵- مواجهه فکورانه، نقادانه، خلاقانه و هنرمندانه در فعالیت فوق‌برنامه

طراحی و اعتباربخشی الگوی فعالیت های فوق برنامه رشته...

۱۶- توجه به امکانات، تجهیز منابع و امکانات

۱۷- ایجاد محیط ایمن

۱۸- ارزشیابی فرایندی، غیررسمی و درونی

طراحی الگوی فعالیت های فوق برنامه رشته آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان از

چه ویژگی هایی برخوردار است؟

همان گونه که در مقدمه آمد فعالیت های فوق برنامه به عنوان یکی از انواع برنامه های درسی به رسمیت شناخته شده است، بنابراین لازم است برای طراحی این فعالیت ها، از الگوهای برنامه درسی تبعیت کرد. از این رو برای طراحی الگویی که ویژگی های استخراج شده، در آن به خوبی نمایان شود، الگوی برنامه درسی اگر (۲۰۱۰) - که عناصر برنامه درسی را همانند «تارهای عنکبوت» در ارتباط با هم معرفی می نماید، و از جامعیت برخوردار است- در نظر خواهیم داشت. در ادامه ویژگی های عناصر الگوی فعالیت های فوق برنامه رشته آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان و انطباق هر یک از این عناصر با ویژگی های بدست آمده، مورد اشاره قرار می گیرد:

جدول (۴): ویژگی های عناصر الگوی فعالیت های فوق برنامه رشته آموزش ابتدایی دانشگاه

فرهنگیان

عناصر	ویژگی ها
	<p>چیستی:</p> <p>✓ خلق و ایجاد فرصت های تربیتی متنوع (منطبق با ویژگی ۱ تا ۱۸)</p> <p>✓ ارتقاء کیفیت برنامه درسی از طریق فعالیت های فوق برنامه (۱ تا ۱۸)</p>
چرايي:	<p>✓ فراهم نمودن زمینه های مختلف برای دستیابی به حیات طیبه (۱ تا ۱۸)</p> <p>✓ تکوین و تعالی هویت تخصصی و مشترک (۱ تا ۱۸)</p> <p>✓ تعامل سازنده و همسو با برنامه های درسی الزامی (۱ تا ۱۸)</p> <p>✓ جذاب نمودن فعالیت های تربیتی (۱ تا ۱۸)</p> <p>✓ رشد همه جانبه استعداد های یادگیرندگان (۱ تا ۱۸)</p> <p>✓ ایجاد تعادل در امیال و عواطف یادگیرندگان در جهت تکوین و تعالی هویت ایشان (۱ تا ۱۸)</p> <p>✓ بهره گیری از موقعیت های بالقوه موجود در جامعه (۱۰، ۱۱، ۱۶)</p> <p>✓ ارتقاء کیفیت برنامه درسی از طریق فعالیت های فوق برنامه (۱ تا ۱۸)</p>
	<p>چگونگی:</p> <p>✓ کسب انواع شایستگی ها بدون سازمان دهی مشخص و از طریق تجارب روزمره براساس علائق یادگیرندگان (۱ تا ۱۸)</p>

ویژگی ها	عناصر
<p>✓ مواجهه هنرمندانه و خلاقانه با مسائل و فرصت‌های یادگیری (۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۵)</p> <p>✓ فراهم‌سازی شرایط انجام عمل اختیاری و آگاهانه (۱ تا ۱۸)</p> <p>✓ تنوع بخشی فرصت های تربیتی (۱ تا ۱۸)</p>	
<p>✓ مشارکت فعال در تکوین هویت مشترک و حرفه‌ای خود و سایر دانشجویان از طریق انجام مسئولیت‌ها و اختیارات (۳، ۱، ۲، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۱۲، ۱۳، ۱۷، ۱۸)</p> <p>✓ توانایی طراحی فعالیت‌های فوق برنامه برای کودکان، در شرایط و موقعیت‌های متفاوت (۴، ۶، ۷، ۱۱، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶)</p> <p>✓ تعامل با اولیای مدرسه، خانواده‌ها، سازمان‌ها و نهادهای دیگر خارج از مدرسه برای تدارک فرصت‌های یادگیری (۲، ۶، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۷)</p> <p>✓ شناخت نقش معلم محوری خود به معنای فراهم کننده فرصت‌ها و به اشتراک گذاری تجربه‌ها با دانش‌آموزان (۱، ۲، ۳، ۴، ۷، ۹، ۱۲، ۱۳، ۱۵، ۱۷)</p> <p>✓ علاقمند به رشد حرفه‌ای خود، و تلاش برای تعالی و پیشرفت حرفه‌ای از طریق مشارکت در فعالیت (۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۸)</p> <p>✓ توانایی مواجهه هنرمندانه و خلاقانه با مسائل و ارائه راه حل‌های بدیع و نو در فرصت‌های یادگیری (خلاقانه عمل کردن) (۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۵، ۱۶، ۱۷)</p> <p>✓ شناسایی و بررسی مسائل اجتماعی، فرهنگی و... با نگاه انتقادی (۱، ۲، ۳، ۴، ۱۱، ۱۳، ۱۵)</p> <p>شناخت نقش خود به عنوان فردی امین و بصیر، دلسوز، خیرخواه (به این معنا که مسئولیت-پذیر و پاسخگو باشد و در موقعیت‌های تربیتی و آموزشی با نگاهی ژرف و عمیق به اتخاذ تصمیم بپردازد) (۱، ۲، ۳، ۴)</p>	<p>۹</p>

ویژگی ها	عناصر
<p>✓ ارائه ی طیف متنوعی از فعالیت ها و امکان انتخاب اختیاری و داوطلبانه ی فعالیت ها (۱ تا ۱۸)</p>	
<p>✓ تشکیل کانون ها، انجمن ها و تشکل های فرهنگی، هنری و اجتماعی (۱ تا ۱۸)</p>	
<p>✓ برپایی کارگاه ها، نشست ها، همایش ها و گردهمایی های آموزشی، پژوهشی و اعتقادی (۱ تا ۱۸)</p>	
<p>✓ مشارکت دانشجومعلم در فرایند فعالیت های فوق برنامه مدارس هنگام کارورزی (۱ تا ۱۸)</p>	
<p>✓ ارائه ی انواع کلاس ها و کارگاه های فوق برنامه شامل: علوم قرآنی و داستان های دینی، خوشنویسی، نقاشی، قصه گویی، شعرخوانی، تئاتر، آواز و موسیقی، بازی های تربیتی و کودکانه، عروسک سازی، خیاطی، مجسمه سازی، کارگاه های داستان گویی و تبدیل متون درسی به متن های نمایشی و نحوه ی استفاده در کلاس و... (۱ تا ۱۸)</p>	۳
<p>✓ برپایی اردوها، بازدیدها، دیدار از موزه ها، گردش های علمی، دینی - زیارتی، فرهنگی، تاریخی و... (۱ تا ۱۸)</p>	
<p>✓ تشکیل گروه های هنری، ورزشی، انسان دوستانه، زیست محیطی، خدماتی و... (۱ تا ۱۸)</p>	
<p>✓ انجام فعالیت های انسان دوستانه، زیست محیطی، خدماتی و... با مشارکت سازمان ها و نهادهای غیردولتی (۱ تا ۱۸)</p>	
<p>ضروری است هر یک از محتواهای بالا ویژگی های کلی چون: درهم تنیده و تلفیق با برنامه های درسی/ از جنس تجربه و تأمل (حرکت چرخشی)/تاکید بر جنبه های مهارتی و نگرشی/ برخورداری از تنوع / انعطاف پذیری/ مطلوب و جذاب/ متناسب با نیازهای دانشجومعلم و پاسخگوی علایق مختلف/ دربرگیرنده ی تجارب واقعی زندگی، را دارا باشند.</p>	

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

ویژگی ها	عناصر
<p>دانشجومحور/ سوق دادن دانشجو به سمت نقد و تحلیل، تأمل، عمل فکورانه و هنرمندانه/ هدایت کننده، غیر دستوری و مشاوره‌ای/ طراحی فعالیت‌های یادگیری وابسته به موقعیت مشخصه‌ها:</p> <p>✓ دربرگرفتن طیفی از فعالیت‌های یادگیری متنوع، منعطف، داوطلبانه و اختیاری کلاس، دانشگاه، مدرسه و جامعه (۱ تا ۱۸)</p> <p>✓ هر فعالیتی که صورت می‌گیرد نتایج آن توسط دانشجومعلم و اساتید مربوطه مورد تامل، نقد و تحلیل قرار گیرد (۱۳، ۱۵، ۱۸)</p> <p>✓ ایجاد زمینه مناسب برای تفویض داوطلبانه و اختیاری مسئولیت به دانشجومعلم (۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۷، ۱۸)</p> <p>✓ مشارکت داوطلبانه و اختیاری دانشجومعلم در طراحی، سازماندهی، اجرا و ارزشیابی فعالیت‌های فوق برنامه دانشگاه (۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸)</p> <p>✓ تلفیق برنامه درسی رسمی و فعالیت‌های فوق برنامه (همراه با گفتگوی فکورانه استاد و دانشجو) (۱ تا ۱۸)</p> <p>✓ طراحی و سازماندهی دو یا چند فعالیت فوق برنامه توسط دانشجویان در طول سال تحصیلی، در قالب گروهی یا انفرادی (۱ تا ۱۸)</p> <p>مشارکت در فعالیت‌های فوق برنامه مدرسه از سوی دانشجومعلم، در فرایند کارورزی و بحث و گفتگو، تحلیل و بررسی آن فعالیت‌ها در کلاس‌های کارورزی، از سوی دانشجویان و استاد راهنما (۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۸)</p>	<p>فعالیت‌های یادگیری</p>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

عناصر	ویژگی ها
تحت نظر معلم	<p>✓ استاد در نقش برانگیزاننده، اشتیاق آفرین و امید بخش و تعالی بخش؛ به گونه‌ای که از طریق فراهم کردن فضایی امن، امکان مشارکت دانشجویان و کسب تجربه را برای آنان فراهم می‌کند (۱ تا ۱۸)</p> <p>✓ دارای روحیه‌ای منعطف، باز و گشوده نسبت به تجربیات خود، همکاران و دانشجویان؛ به گونه‌ای که بتوانند هنرمندانه تجربیات خود را با دانشجویان به اشتراک بگذارند (۱ تا ۱۸)</p> <p>✓ هماهنگ‌کننده و سازمان‌دهنده فعالیت‌ها؛ انجام مستمر فعالیت‌ها با مسئولیت دانشجویان و راهنمایی استاد (۱ تا ۱۸)</p> <p>✓ تسلط بر اصول و طراحی فعالیت‌های فوق‌برنامه (۱ تا ۱۸)</p> <p>✓ مدرس به عنوان یک الگو برای دانشجومعلم خود فردی با انگیزه، علاقه‌مند، مشارکت طلب و... بوده که همواره در آموزش دروس مربوطه شور اشتیاق جهت پیوند و تلفیق دروس با فعالیت‌های فوق‌برنامه را ایجاد خواهد نمود (۱ تا ۱۸)</p> <p>در بخش کارورزی تلاش می‌نماید دانشجومعلم هنگام حضور در مدرسه در فعالیت‌های فوق-برنامه مدرسه مشارکت کنند و فعالیت‌ها را فکورانه تحلیل نمایند (۱ تا ۱۸)</p>
مواد و منابع	<p>✓ شکل‌گیری بسیاری از فعالیت‌ها با توجه به امکانات و منابع موجود در موقعیت و محل (۸، ۹، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۵، ۱۶، ۱۷)</p> <p>✓ در نظرگرفتن امکانات و مقتضیات محیط در انتخاب نوع فعالیت‌های فوق‌برنامه (۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۵، ۱۶، ۱۷)</p> <p>✓ پیش‌بینی و تامین تجهیزات مناسب جهت انجام فعالیت‌های فوق‌برنامه (۱۶)</p> <p>✓ بهره‌گیری از امکانات مربوط به خوابگاه‌ها، موقعیت کتابخانه، نمازخانه و سالن ورزشی و... (۶، ۱۱، ۱۶، ۱۷)</p> <p>✓ دسترسی به امکانات و ظرفیت‌های نهادها در سطوح محلی، منطقه‌ای و ملی (۹، ۱۰، ۱۶)</p>
گروه بندی	<p>✓ گروه‌بندی با توجه به ماهیت فعالیت‌های فوق‌برنامه اختیاری، انتخابی و داوطلبانه (۱)، (۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۱۱، ۱۲، ۱۵، ۱۷)</p> <p>✓ استفاده از خردجمعی در طراحی و برنامه‌ریزی فعالیت‌ها (منطبق با ویژگی ۱۵)</p> <p>*بسیاری از فعالیت‌ها چون: برپایی اردوها، بازدیدها، فعالیت‌های انسان دوستانه و... در قالب گروه‌ها و با تعامل و خردورزی به فعالیت می‌پردازند.</p> <p>*انجام فعالیت‌ها نیازمند مشارکت فعال، همفکری و استفاده از خرد جمعی و..</p>

عناصر	ویژگی ها
تربیت	✓ همه مکان‌ها از کلاس درس دانشگاه و مدرسه تا محیط‌های خارج از دانشگاه مانند نمایشگاه‌ها، بازدید از مراکز مختلف (۶، ۷، ۸، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۶، ۱۷)
	✓ برخوردار از محیطی پاکیزه و سالم، آراسته و زیبا، ایمن، سرشار از نشاط، همدلی، اعتماد و درک متقابل (۸، ۱۶، ۱۷)
	✓ مکان‌هایی برخوردار از امکانات رفاهی، بهداشتی-درمانی، مشاوره‌ای، فرهنگی و ورزشی (۸، ۱۶، ۱۷)
	✓ استفاده از امکانات و ظرفیت‌های مکانی سازمان‌های محلی و ملی (۸، ۱۰، ۱۱، ۱۶، ۱۷)
توسعه	✓ منقطع؛ متاثر از سایر عناصر طراحی فعالیت‌های فوق برنامه (۵، ۱۱)
	*هر ساعتی از شبانه‌روز را می‌تواند در برداشته باشد. *دانشجومعلمان براساس میزان علاقه خود به نوع خاصی از فعالیت‌ها، زمان‌های متفاوتی را صرف می‌کنند.
توانمندسازی	✓ فرایندمدار (۱۱، ۱۸)
	✓ خودارزیابی مبتنی بر تأمل (۱۵)
	✓ ارزشیابی تکوینی همراه با بازخوردهای اساتید (۷، ۱۱، ۱۸)
	✓ تأکید بر جنبه‌های کیفی؛ تهیه پوشه کار یا کارنامه کیفی دانشجوی (۱۸)
	✓ صدور گواهینامه مهارت (۱۸).

الگوی طراحی شده از دیدگاه متخصصان حوزه برنامه درسی تربیت معلم و فوق-

برنامه از اعتبار مناسب برخوردار است؟ برای اعتباربخشی الگوی طراحی شده از دیدگاه صاحب‌نظران، ویژگی‌های عناصر الگوی فعالیت‌های فوق برنامه رشته آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، به گروه خبرگان ارائه شد. همانطور که در جدول ۵ نشان داده شده است، صاحب‌نظران، درباره‌ی میزان همخوانی عناصر فعالیت‌های فوق برنامه، توافق دارند.

جدول (۵): ضرایب توافق گروه خبرگان در مورد میزان همخوانی ویژگی‌های عناصر فعالیت‌های فوق-

برنامه

عناصر	ضریب توافق کندانال	درجه آزادی	شاخص خی دو	سطح معناداری
منطق	۰/۵۴۱	۱۳	۶۳۳۱۰	۰/۰۰۰
هدف	۰/۴۱۹	۱۳	۳۲۶۶۵	۰/۰۰۲
محتوا	۰/۳۸۳	۱۳	۲۴۹۱۷	۰/۰۲۴

عناصر	ضریب توافق کنندال	درجه آزادی	شاخص خی دو	سطح معناداری
فعالیت‌های یادگیری	۰/۵۳۳	۱۳	۲۷۷۱۲	۰/۰۱۰
نقش معلم	۰/۶۱۸	۱۳	۴۰۱۹۳	۰/۰۰۰
مواد و منابع	۰/۷۸۵	۱۳	۶۱۲۲۳	۰/۰۰۰
گروه‌بندی	۰/۸۰۶	۱۳	۶۲۸۸۰	۰/۰۰۰
مکان	۰/۷۴۷	۱۳	۴۸۵۴۴	۰/۰۰۰
زمان	۰/۵۴۱	۱۳	۶۳۳۱۰	۰/۰۰۰
ارزشیابی	۰/۷۸۵	۱۳	۶۱۲۲۳	۰/۰۰۰
مجموع	۰/۳۹۲	۱۳	۲۳۴۳۲۷	۰/۰۰۰

بحث و نتیجه‌گیری

همانطور که در شکل (۲) نمایش داده شده است، عناصر فعالیت فوق‌برنامه، حول محور ۱۸ ویژگی استخراج شده‌ی پژوهش، شکل می‌گیرند.

از ویژگی‌های برجسته منطق الگوی پیشنهادی، فراهم نمودن زمینه‌های مختلف برای دستیابی به حیات طیبه، تکوین و تعالی هویت تخصصی و تکوین هویت‌های مشترک دانشجومعلم، تعامل سازنده و همسو با برنامه‌های درسی رسمی، جذاب نمودن فضا و فعالیت‌های تربیتی، توجه به رشد همه جانبه استعدادهای فطری و طبیعی و ایجاد تعادل در امیال و عواطف دانشجومعلمان می‌باشد.

از ویژگی‌های برجسته اهداف در الگوی پیشنهادی، نگاه کل‌گرایانه، یکپارچه و تلفیقی می‌باشد و از تفکیک اهداف در حوزه‌های دانشی، نگرشی و مهارتی در این الگو پرهیز می‌شود. از اهداف مهم این الگو، کسب هویت معلمی (رشد حرفه‌ای و رشد شخصی)، تأمل دانشجومعلمان درباره تجارب کسب شده و پیوند آن با دنیای واقعی، و ایجاد توانایی در دانشجومعلمان برای خلق هنرمندانه‌ی فرصت‌های یادگیری و فوق‌برنامه می‌باشد.

محتوای فعالیت‌های فوق برنامه در الگو، از جنس تجربه و تأمل است و بر جنبه‌های مهارتی و نگرشی بیشتر از جنبه دانشی تأکید دارد. به بیان دیگر دانشجو معلم با تأمل درباره موقعیت و مواجهه هنرمندانه و خلاقانه با موقعیت، دانشی که از برنامه‌های درسی کسب کرده- است را در عرصه‌ی محتوای فعالیت‌های فوق برنامه به شکل تلفیقی تبدیل به مهارت و نگرش می‌سازد. در تکمیل فرایند محتوا یک چرخش و حرکت رفت و برگشتی مورد انتظار است تا شایستگی‌های لازم برای دانشجو معلم کسب گردد (مراجعه به شکل ۳). این جستجو در تکوین

هویت حرفه‌ای او قابل ملاحظه خواهد بود. انتظار بر این است که محتوا از برنامه ای بسته و خشک، به سمت برنامه‌ای منعطف با در نظر گرفتن دستیابی به هویت حرفه‌ای و شخصی حرکت کند. علاوه بر این در محتوای فعالیت‌های فوق برنامه ادغام و تلفیق دو یا چند فرصت یادگیری، امکان پذیر خواهد بود و می‌تواند در برنامه‌های درسی ادغام گردد.

فعالیت‌های یادگیری، در فوق برنامه دانشجو - محور می‌باشد. فعالیت‌های یادگیری، باید بتواند دانشجو را به سمت نقد و تحلیل، تأمل، عمل فکورانه و هنرمندانه سوق دهد. کسب شایستگی‌های متفاوت، فعالیت‌های متنوع و خاصی می‌طلبد؛ اما آنچه در بین همه شایستگی‌های مورد نظر مشترک است، کسب تجربه، تأمل حرفه‌ای و رسیدن به فلسفه شخصی معلمی است و دستیابی به چنین هدفی مستلزم فعالیت‌های هدایت کننده، غیر دستوری و مشاوره‌ای و فعالیت‌هایی است که تحلیل و کاوش را در نظر می‌گیرند. بنابراین فعالیت‌های یادگیری در فوق برنامه، متنوع و وابسته به موقعیت طراحی می‌شوند. بسیاری از فعالیت‌ها با توجه به امکانات و منابع موجود در موقعیت و محل شکل می‌گیرند.

از **استاد** تربیت معلم انتظار می‌رود برای ارتقاء مراتب حیات طیبه خود و دانشجویانش تنها نقش انتقال‌دهنده‌ی دانش را نداشته باشد بلکه نقش سازمان‌دهنده، مشوق انجام فعالیت‌های فوق برنامه و تلفیق آن با دروس نظری و پیوند دروس نظری با تجارب محیط واقعی را برعهده گیرد.

گروه‌بندی‌ها در الگوی پیشنهادی، با توجه به ماهیت فعالیت‌های فوق برنامه می‌توانند: اختیاری، انتخابی و داوطلبانه باشند. فعالیت‌های فوق برنامه نیازمند مشارکت فعال، همفکری و تضارب آراء؛ استفاده از خرد جمعی و... می‌باشند.

سازماندهی و انتخاب مکان مناسب و ایده‌آل زمینه‌ساز تحقق همه جانبه اهداف فعالیت‌های فوق برنامه می‌باشد و انجام این فعالیت‌ها متأثر از موقعیت‌های خاص مکانی است. در الگوی پیشنهادی فعالیت‌های فوق برنامه تربیت معلم، تلفیق، انعطاف و رویارویی با تجربه‌های واقعی مورد تأکید قرار گرفته است. با این توصیف مکان فراتر از امکانات دانشگاه (پردیس / مرکز) مورد توجه است.

زمان در فعالیت‌های فوق برنامه، بسیار منعطف‌تر از برنامه درسی رسمی است. این انعطاف از اهداف، محتوا، فعالیت‌های یادگیری و سایر عناصر فعالیت‌های فوق برنامه متأثر می‌شود. از طرفی، دانشجو معلمان براساس میزان علاقه خود به نوع خاصی از فعالیت‌ها، زمان‌های متفاوتی را صرف می‌کنند.

طراحی و اعتباربخشی الگوی فعالیت های فوق برنامه رشته...

فرایند ارزشیابی به گونه‌ای طراحی می‌شود تا دانشجو معلم از طریق بازخوردهای مبتنی بر تأمل بر پیشرفت صلاحیت‌ها از طریق مشارکت در فعالیت‌های فوق برنامه، آگاه شود و کیفیت آن را مورد ارزیابی قرار دهد. در این الگو ارزشیابی دارای ویژگی‌های چون: خود ارزیابی؛ ارزشیابی تکوینی؛ تأکید بر جنبه‌های کیفی؛ صدور گواهینامه مهارت می‌باشد.

یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های الگوی پیشنهادی این پژوهش، قرار گرفتن محور تجربه و تأمل در کسب رشد حرفه‌ای، دانشجو معلم است؛ چرا که رشد حرفه‌ای معلم از تجربه و تأمل او در موقعیت‌های گوناگون و تجارب واقعی، تکوین می‌یابد. از نظر شون^۱ (۱۹۸۳) بهترین برنامه - ای که می‌تواند به تربیت معلم فکور و معلم تصمیم‌ساز منجر شود، طرح و برنامه‌ای است که بر اساس موقعیت‌های واقعی کلاس طراحی شود. در الگوی طراحی شده این پژوهش، نگاه تلفیقی (ویژگی ۹) سبب خواهد شد تا به یاری مواجهه فکورانه، نقادانه، خلاقانه و هنرمندانه در فعالیت فوق برنامه (ویژگی ۱۵)، با ارائه‌ی فعالیت‌های متنوع (ویژگی ۶)، و توجه به نیازهای ویژه و تفاوت - ها فردی و استعداد های مختلف (ویژگی ۷)، توجه به تجربه در محیط واقعی (ویژگی ۸) و انعطاف‌پذیری، موقعیت‌مداری برنامه‌ها (ویژگی ۱۱)، نظریه و عمل در موقعیت‌هایی واقعی در هم ادغام شوند. از سویی ویژگی انعطاف در برنامه‌ها، تنوع، اختیار، تمرکززدایی و... سبب خواهد شد؛ چگونگی وزن دادن به عمل یا نظریه در برنامه، بستگی به ضرورت و موقعیت باشد و این یعنی مواجهه فکورانه، نقادانه، خلاقانه و هنرمندانه در فعالیت فوق برنامه (ویژگی ۱۵)، توجه به امکانات، تجهیز منابع و امکانات (ویژگی ۱۶) و توجه به ارزشیابی فرایندی، غیر رسمی و درونی (ویژگی ۱۸).

معلمان علاوه بر نیاز به آموزش و مهارت، نیاز به تأمل دارند (دارلینگ - هاموند و برانسفورد^۲، ۲۰۰۵). پژوهشگران به تأمل واقعی که به عمل آگاهانه منتهی می‌شود، تأکید کرده - اند (نادلسون^۳ کالهان^۴، پیکی^۵ و همکاران، ۲۰۱۳؛ فریره^۶، ۲۰۰۰؛ کمیس^۷، ۱۹۸۵؛ شون، ۱۹۸۳). به همین دلیل، یکی از رسالت‌های فعالیت‌های فوق برنامه تربیت معلم، کمک به دانشجو معلم است تا حین تجربه‌های واقعی بطور مداوم بر نقش و تاثیر اینگونه فعالیت‌ها بر هویت معلمی خود، درونی‌سازی ارزش‌ها (ویژگی ۲) و رشد همه جانبه خود (رسیدن به حیات

1 - Schön

2 -Darling-Hammond & Bransford

3 -Nadelson

4 - Callahan

5 - Pyke

6 -Freire

7 -Kemmis

طیبه) (ویژگی ۱) تأمل نمایند و برابر ویژگی (۱۵)، مواجهه فکورانه، نقادانه، خلاقانه و هنرمندانه در فعالیت فوق برنامه داشته باشند.

شکل (۲) ارتباط تجربه و تأمل در حرکت چرخشی^۱ فعالیت های فوق برنامه

ویژگی‌های استخراج شده‌ی این پژوهش با اصول پژوهش صادقی (۱۳۹۵) در اصل توجه به تلفیق فعالیت‌های فوق برنامه با برنامه‌های درسی رسمی مراکز آموزشی، توجه به تربیت چند بعدی شخصیت انسان، کاربردی بودن فعالیت‌ها در موقعیت‌های واقعی زندگی، تنوع فعالیت‌ها و برون سپاری برخی فعالیت‌ها به سازمان‌ها و نهادهای مردمی مطابقت دارد. موسی پور، فلاحتی و مزینانی (۱۳۹۶) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که فعالیت‌های فوق برنامه در دانشگاه سبب می‌شود دانشجو معلمان، توانایی‌های لازم برای تربیت دانش‌آموزان با کمک برنامه‌های غیررسمی کسب کنند. این الگو به ایجاد شایستگی‌های مشترک و تخصصی در دانشجو معلمان توجه نموده است و چون در طول دوره تحصیلی به صورت مستمر از دانشجویان انتظار می‌رود فعالیت‌هایی متناسب با علایق خویش انجام دهند، علاوه بر تکوین هویت معلمی سبب خواهد شد؛ با کمک فعالیت‌های فوق برنامه توانایی‌ها و مهارت لازم برای تربیت دانش‌آموزان کسب نمایند. قورچیان و همکاران (۱۳۹۰) معتقدند انجمن‌های دانشجویی نقش مهمی در بالندگی دانشجویان دارد و توانمندی‌های فردی، گروهی و اجتماعی آنان را تقویت می‌نماید. این فعالیت‌ها فرصت‌هایی را برای یادگیرندگان فراهم می‌سازد تا ارزش کار گروهی، مسئولیت پذیری گروهی و فردی (گونزالس، ۲۰۱۶)، رشد رهبری و مهارت‌های اجتماعی (سالیوان، ۲۰۱۸)، (هالووی، ۲۰۱۷) و احساس تعلق نسبت به گروه‌های اجتماعی (دیارمن، ۲۰۱۷) را افزایش دهد. در طراحی الگو حضور دانشجو معلمان در انجمن‌ها و تشکلات دانشجویی برای تقویت ابعاد فردی و اجتماعی، تقویت کار گروهی، مسئولیت پذیری، رشد رهبری و مهارت‌های اجتماعی، احساس

^۱ تغییر در رنگ‌ها بدین معناست که در این چرخش، ماهیت تجربه و تأمل یکی نیست و بطور مداوم تغییر خواهد کرد.

طراحی و اعتباربخشی الگوی فعالیت های فوق برنامه رشته...

تعلق نسبت به گروه های اجتماعی و... دیده شده است. این الگو بر همکاری بین دانشجو معلمان و ارتباط آنان با جامعه ملی، محلی و والدین تأکید دارد؛ دپارتمان آموزش و پرورش ویرجینیا^۱ (۲۰۱۲)، کالج معلمان اونتاریو^۲ (۲۰۱۶)، هیئت ملی تدریس و استانداردهای آموزشی استرالیا^۳ (۲۰۱۷) نیز، یکی از مولفه های یادگیری حرفه ای دانشجو معلمان را ارتباط و درگیر شدن حرفه ای با همکاران، والدین و جامعه محلی؛ تعریف کرده اند (به نقل از رضایی، ۱۳۹۶، ص ۱۱۶).

مدل حاضر، در حقیقت دانش نظری که در کلاس درس به دانشجو معلم ارائه می شود را، در بافت زندگی واقعی برای او معنا می کند و به جای اینکه تنها گیرنده و پذیرنده منفعل باشد، فردی فعال، پدیدآورنده و سهیم در برنامه ها تلقی می شود.

پیشنهادهای کاربردی این پژوهش عبارتند از:

- تلفیق برنامه های درسی رسمی رشته آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان با فعالیت های فوق برنامه این دانشگاه
- آگاه سازی اساتید و مسئولان دانشگاه در خصوص اهمیت فعالیت های فوق برنامه و تعیین نقش مدرسان در انجام این برنامه ها
- تدارک فعالیت ها و برنامه های متنوع تر بر اساس آنچه در طراحی الگو آمده است.
- محول نمودن بخش عظیمی از طراحی و اجرای فعالیت ها به دانشجو معلمان
- بررسی کیفیت فعالیت های فوق برنامه ی مدارس، در برنامه ی کارورزی دانشجو معلمان و تشکیل گفتمان های تاملی و نقادانه در ارتباط با پیاده سازی این فعالیت ها در مدارس
- ثبت کارنامه فعالیت ها و اثرگذاری این فعالیت ها در ارزیابی صلاحیت حرفه ای دانشجو معلمان

این نکته قابل ذکر است که طراحی این الگو بر اساس استخراج ویژگی های این فعالیت ها برطبق داده های بدست آمده، انجام گرفته است و ممکن است ویژگی های فعالیت های فوق برنامه، از ۱۸ ویژگی استخراج شده این پژوهش، بیشتر باشد. بنابراین پیشنهاد می شود؛ در پژوهش های آتی علاوه بر بررسی سایر اسناد و تجارب کشورها، ویژگی های این فعالیت ها بررسی و مقایسه گردد.

---

¹ - Virginia department of education

² - Ontario college of teachers

³ - Australian institute for teaching and school leadership

- Asadzadeh, S., Naraghi, M., Naderi, E. and Ahgharr, Q. (2019) Designing a curriculum model of extra-curricular activities for students of the second year of elementary school with an emphasis on environmental education. *Scientific Quarterly of Environmental Education and Sustainable Development*, 3, 9-20 [in Persian].
- Bagheri, Kh. (1379). *A second look at Islamic education*. 6th edition. Tehran: Madreseh Publications. The strategic plan of Farhangian University in the horizon of 1404. (2015). Available at: <https://cfu.ac.ir/fa/attach/582959> [in Persian].
- Braun, V., and Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Comprehensive instructions for the 28th social cultural festival of students and teachers of Farhangian University 96-97 [in Persian].
- Cultural and Social Vice-Chancellor, Cultural and Social Planning Guidebook for Universities in the Provinces in 2016, Cultural and Social Planning Office, Farhangian University. <https://cfu.ac.ir/mfarhangi> [in Persian].
- Darling-Hammond, L., and Bransford, J. (Eds.) (2005). *Preparing teachers for a changing world: What teachers should learn and be able to do*. Hoboken, NJ: Jossey Bass/John Wiley.
- Darzi Ramandi, H., Kian, M. Abbasi, E. and Haji Hosseinnejad, Gh. (2018) design and evaluation of the curriculum model based on the extra-curricular activities of the elementary school based on Klein's model. *Journal of Curriculum Theory and Practice*, 14, 230-193 [in Persian].
- Dearman, S. G. (2017). *School Sanctioned Extracurricular Activities and Academic Achievement: A Quantitative Study of Hours of Extracurricular Participation and the Impact upon GPA and ACT Score*. ProQuest LLC.
- Deshwal, D., Sangwan, P., and Kumar, D. (2019). Feature extraction methods in language identification: a survey. *Wireless Personal Communications*, 107(4), 2071-2103.
- Dick, A. D. (2010). *The relationship of participation in extracurricular activities to student achievement, student attendance, and student behavior in a Nebraska school district*. (Order No. 3398096, The University of Nebraska - Lincoln). ProQuest Dissertations and Theses, 76-n/a.

Document on Fundamental Transformation of Education (2019). Secretariat of the Supreme Council of Cultural Revolution (Supreme Council of Education) [in Persian].

European Union. (2018). Education and Training Monitor 2018 , European Commission's Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (DG EAC) and Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion and the Eurydice Network, Available at : <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/volume-2-2018-education-and-training-monitor-country-analysis.pdf>.

Fathi Vajargah, K. (2007). *Curriculum towards new identities (a description of contemporary curriculum ideas)*. The first volume, Tehran: Ayizh Publications [in Persian].

Fathi Vajargah, K. (2011). *Principles of lesson planning*. Tehran: Iran Zemin Publications, 9th edition, [in Persian].

Fazli Khani, M., and Mozafari, A. (2004). *A guide to preparing and compiling supplementary and extra-curricular activities*. Tehran: Publications of Manadi Tarbiat Cultural Institute, second edition [in Persian].

Freire, P. (2000). *Pedagogy of the oppressed: 30th anniversary edition*. New York: Continuum: 66.

Ferreira, I. G., Carreira, L. B., Murphy, N., Soares, A. C. B., Fonseca, P. C. C., and de Sousa, L. E. A. (2018). Extracurricular activities: a comparative perspective among health colleges in Brazil and Ireland. *ABCS Health Sciences*, 43(2), 97-103.

Ghorchian, N., Amiryanzadeh, M., and Jafari, P. (2013). The role of student associations in the leadership development of male and female students. *Educational Leadership and Management Quarterly*. 1(5), 25-46 [in Persian].

Given, L. M. (Ed.). (2008). *The Sage encyclopedia of qualitative research methods*. Sage publications.

Gonzales, L. (2016). Extracurricular activities and the effect on student achievement. Texas AandM University-Commerce.

Hollins, Etta,R.(2011). Teacher Preparation for Quality Teaching, *Journal of Teacher Education*, 62(4), 395-407.

Holloway III, A. Z. (2017). The Effects of School-Sponsored Extracurricular Activities on the Academic Achievement, Attendance, and Resiliency Level of Low-Income Students (Doctoral dissertation, Tennessee State University).

Howard, A., and Ziomek-Daigle, J. (2009). School bonding, academic achievement, and participation in extracurricular activities. *Georgia School Counselors Association Journal*, 16(1), 39-44.

Kemmis, S. (1985) Action research and the politics of reflection, in D. Boud, R. Keoghand D. Walker (Eds) *Reflection: turning experience into learning*. London: Falmer.

Khanian, Z. (2015). The cultural policy of Mohammad Reza Shah's government in education (1340-1350 A.H.): extracurricular activities of schools, master's thesis, Tehran: Al-Zahra University [in Persian].

Kerr, Barbara (2009). *Encyclopedia of Giftedness, Creativity, and Talent*. A SAGE Reference Publication.

Mehromhammad, M. (2012). Teacher training curriculum and its collaborative implementation model; Transformational strategy for teacher training in Iran. *Journal of Theory and Practice in the First Year Curriculum*, 1(1), 5-26 [in Persian].

Momenirad, A. Aliabadi, K., Fardanesh, H., and Mazini, N. (2012). Qualitative content analysis in research: nature, stages and validity of results. *Educational Measurement Quarterly*, 4(14), 187-221 [in Persian].

Musapour, N., Falahati, L. and Mazinani, M. (2016). Evaluating the effects of informal curriculum of Farhangian University in fulfilling the mission of teacher training. *Iranian Curriculum Studies Quarterly*, 47(12), 1-36 [in Persian].

Musapour Miandahi, P. Pirou Naziri, A. and Galin Moghadam, K. (2017). A comparative study of extracurricular activities in teacher training in Australia, Germany and the United States of America: lessons for Iran. *Iranian Quarterly Journal of Comparative Education*, 1(3), 36-60 [in Persian].

Nadelson, L. S., Callahan, J., Pyke, P., Hay, A., Dance, M., and Pfiester, J. (2013). Teacher STEM perception and preparation: Inquiry-based STEM professional Development for Elementary Teachers. *The Journal of Educational Research*, 106(2), 157-168.

Naderi, A. (2012). Designing and validating the curriculum model of extra-curricular activities for high school students with an emphasis on public education. *Social Studies Quarterly*, 35(4) 47-82 [in Persian].

Naylor, A. D. and Campbell, G. (2015). Learning to Teach: What Do Pre-service Teachers. Report: Cowan University. *Australian Journal of Teacher Education*, 11(7), Article 7.

Parker, L. D., and Roffey, B. H. (1997). Methodological themes: Back to the Drawing Board: Revisiting Grounded Theory and Everyday Accountants and managers reality, *Accounting Auditing and Accountability Journal*, 10(2), 212-247.

Peterson F., Cooper R., and Laird J. (2001). Enhancing Teacher Health Literacy in School Health Promotion a Vision for the New Millennium. *Journal of School Health*, 71(4), 138-44.

Rezaei, M. (2016). Determining the professional and professional competencies of teachers in accordance with the document of fundamental transformation and its foundations and the accreditation of competencies. Research Institute of Education Studies. Research Project [in Persian].

Rockholt, E. D. (2012). Homeschool Participation in Public School Extracurricular Activities in Tennessee: A Case Study, A Dissertation Presented in Partial Fulfillment Of the Requirements for the Degree Doctor of Education Liberty University, Lynchburg, VA.

Sadeghi, A. (2014). Determining the principles and formulating general policies of complementary and extracurricular activities in schools and higher education centers of Iran, Secretariat of the Supreme Council of Cultural Revolution. Education Commission of Allameh Tabatabai University. Research project [in Persian].

Sadeghi, A., and Mehromhamadi, M. (2018). Designing a multicultural curriculum model for elementary teacher training in the Islamic Republic of Iran. PhD Thesis, Allameh University [in Persian].

Shaarinejad, A. (2007). *The role of extracurricular activities in the education of teenagers*. Tehran: Eteleat Publications, 12th edition [in Persian].

Shams al-Dini Motlagh, H., and Esmi, K. (2015). Identifying the areas and checking the effectiveness of extracurricular activities in Kerman schools. Master's thesis, Shahid Bahonar University of Kerman [in Persian].

Smolak, L., Harris, B., Michael P. L., and Shisslak, C. (2001). Teachers: The forgotten influence on the success of prevention programs. *Eating Disorders*, 9, 261-5.

Statute of Teacher Training University (2012). Tehran: Education and Research Vice-Chancellor of Farhangian University. <https://pzst.cfu.ac.ir/file/20/attach2018074203103136315271.pdf> [in Persian].

Stearns, E., and Glennie, E. J. (2010). Opportunities to participate: Extracurricular activities' distribution across and academic correlates in high schools. *Social Science Research*, 39(2), 296-309.

Sullivan, P. (2018). Extra-curricular activities in English secondary schools: What are they? What do they offer participating students? How do they inform EP practice? (Doctoral dissertation, UCL (University College London)).

Teimournia, M., and Emam Jom'e, M. (2010). A comparative study of extra-curricular activities of elementary school in Iran with the countries of America, England and Malaysia in order to provide suitable solutions for improving the education system of Iran. Senior thesis. Teacher Training University of Shahid Rajaei [in Persian].

Van den Akker, J. (2010). Building bridges: how research may improve curriculum policies and classroom practices. In S. M. Stoney (Ed.), *Beyond Lisbon 2010: Perspectives from research and development for education policy in Europe* (CIDREE Yearbook 2010) (pp. 175-196). Slough: NFER

Veselova, E. I., Ulengov, R. A., and Ijudina, S. N. (2016). Training of the future teachers for extracurricular educational work. *International Journal of Humanities and Cultural Studies (IJHCS)*, 1(1), 765-771.

Zamani, Z. (2011). Determining the status of implicit and explicit knowledge of middle school teachers of learning theories in the teaching process and the effect of demographic factors on it. *Educational Innovation Quarterly*, 43(11), 139-162 [in Persian].

Zemlyanskaya, E. (2020). Extracurricular Activities of Students as an Object of Project Management in a Comprehensive School. In SHS Web of Conferences (Vol. 79, p. 03016). EDP Sciences.